

تاریخ عصر بعثت

احمد پورا کبر

مرکز بین المللی
ترجمہ و نشر المصطفی ﷺ

با پیروزی انقلاب شکوهمند اسلامی و در عصر جهانی شدن ارتباطات، پرسش‌ها و چالش‌های نوینی در حوزه علوم انسانی، فراروی اندیشمندان مسلمان قرار گرفت که برخاسته از مسئولیت دشوار حکومت در این عصر است؛ دورانی که پایبندی به دین و سنت در مدیریت همه‌جانبه کشورها بسیار چالش‌برانگیز می‌نماید. از این‌رو، مطالعات و پژوهش‌های به‌روز، جامع، منسجم و کاربردی در حوزه دین، بر اساس معیارهای معتبر جهانی و اندیشه‌های ناب و ژرف، بایسته و ضروری است و جلوگیری از انحرافات فکری و تربیتی پژوهندگان حوزه دین، مهم و مورد عنایت بنیان‌گذاران این شجره طیبه، به‌ویژه معمار بزرگ انقلاب اسلامی، امام خمینی علیه السلام و مقام معظم رهبری علیه السلام می‌باشد.

جهانی‌شدن و گسترش سلطه فرهنگی غرب در سایه رسانه‌های فرهنگی و ارتباطی، اقتضا دارد که دانش‌پژوهان و علاقه‌مندان به این مباحث، با اندیشه‌های بلند و ارزش‌های متعالی آشنا شوند و این مهم، با ایجاد رشته‌های تخصصی، تولید متون جدید و غنی، گسترش دامنه آموزش و تربیت سازمان‌یافته دانشجویان به سرانجام خواهد رسید. این فرایند، گاه در پرداختن به مباحث بنیادین و تدوین متون تخصصی تعریف می‌شود و گاه در نگارش بحث‌های علمی، اما نه چندان پیچیده و تخصصی به ظهور می‌رسد.

بالندگی مراکز آموزشی، در گرو نظام آموزشی منسجم، قانونمند و پویاست. بازنگری در متن‌ها و شیوه‌های آموزشی و پژوهشی و به‌روز کردن آنها نیز این انسجام و پویایی و در نتیجه، نشاط علمی مراکز آموزشی و پژوهشی را در پی دارد.

«جامعة المصطفی صلی الله علیه و آله و سلم العالمية» به‌عنوان بخشی از این مجموعه، که رسالت بزرگ تعلیم و تربیت طلاب غیر ایرانی را بر عهده دارد، تألیف متون درسی مناسب را سرلوحه تلاش خود قرار داده و تدوین و نشر متون درسی در موضوعات گوناگون علوم دینی، حاصل این فرایند است.

مرکز بین‌المللی

ترجمه و نشر المصطفی صلی الله علیه و آله و سلم

فهرست

۱۳	مقدمه
۱۵	درس اول: کلیات و زمینه ظهور اسلام
۱۵	اهمیت تاریخ
۱۷	اهمیت تاریخ اسلام
۱۷	تاریخ‌نگاری در اسلام
۱۸	موقعیت جغرافیایی جزیره العرب
۱۹	جغرافیای سیاسی جزیره العرب
۲۰	فرهنگ جزیره العرب
۲۲	تمدن در جزیره العرب
۲۲	وضعیت مذهبی جزیره العرب
۲۲	۱. پرستش اجرام آسمانی
۲۳	۲. بت پرستی
۲۳	۳. یگانه پرستی
۲۴	۴. مسیحیت
۲۴	۵. یهودیت
۲۷	درس دوم: تاریخ اجداد و ولادت پیامبر ﷺ
۲۷	حضرت ابراهیم <small>عليه السلام</small> جد بزرگ پیامبر اکرم <small>صلی الله علیه و آله</small>
۲۸	قریش
۲۸	هاشم

۲۸. ۱. واداشتن قریش به امر تجارت و سفرهای بازرگانی _____
۲۹. ۲. نجات قحطی‌زدگان مکه از مرگ _____
۲۹. ۳. حفر چاه سحله _____
۲۹. عبدالمطلب _____
۳۰. ۱. حفر چاه زمزم _____
۳۰. ۲. مقابله حکیمانه با هجوم ابرهه به مکه _____
۳۰. ۳. سنت‌های نیک عبدالمطلب _____
۳۱. عبدالله _____
۳۱. ۱. ولادت و پرورش رسول خدا ﷺ _____
۳۲. ۲. دوران شیرخوارگی و کودکی پیامبر اکرم ﷺ _____
۳۳. ۳. درگذشت آمنه _____
۳۳. ۴. زندگی با عبدالمطلب _____
۳۷. درس سوم: تاریخ قبل از بعثت _____
۳۷. حضرت محمد ﷺ در خانه ابوطالب _____
۳۸. شبانی _____
۳۸. سفر تجارتنی به شام _____
۳۹. حضور در جنگ فجار _____
۳۹. شرکت در حلف الفضول _____
۴۰. ازدواج با خدیجه _____
۴۱. ولادت حضرت علی ع _____
۴۲. نصب حجرالاسود به دست حضرت محمد ﷺ _____
۴۳. وضع عمومی حضرت محمد ﷺ پیش از بعثت _____
۴۵. درس چهارم: بعثت پیامبر ﷺ _____
۴۵. واقعه بعثت _____
۴۸. وقایع بعد از بعثت _____

- ۴۹ _____ نخستین مسلمانان
- ۵۱ _____ نخستین تکلیف
- ۵۱ _____ دعوت اسلامی و مراحل آن
- ۵۳ _____ مرحله نخست (دعوت اهل خانه)
- ۵۳ _____ مرحله دوم (دعوت خویشاوندان)
- ۵۴ _____ مرحله سوم (دعوت عمومی)
- ۵۷ _____ درس پنجم: رویارویی پیامبر اسلام ﷺ با مشرکان
- ۵۷ _____ علل مخالفت قریش با پیامبر
- ۵۷ _____ ۱. نگرانی از فروپاشی نظام اجتماعی
- ۵۸ _____ ۲. نگرانی اقتصادی
- ۵۸ _____ ۳. بیم و نگرانی از قدرت‌های مجاور
- ۵۸ _____ ۴. رقابت و حسادت قبیله‌گی
- ۵۹ _____ رویارویی مشرکان قریش با دعوت اسلامی و واکنش رسول خدا ﷺ
- ۵۹ _____ مرحله اول: سیاست مماشات و مدارا
- ۵۹ _____ مرحله دوم: سیاست تطمیع و تهدید
- ۶۱ _____ مرحله سوم: سیاست مقابله با قرآن
- ۶۲ _____ مرحله چهارم: سیاست یاری گرفتن از یهود
- ۶۳ _____ مرحله پنجم: سیاست آزار و شکنجه مسلمانان
- ۶۳ _____ هجرت به حبشه
- ۶۴ _____ مرحله هفتم: سیاست تحریم اقتصادی و اجتماعی بنی‌هاشم
- ۶۴ _____ زندگی در شعب ابی طالب
- ۶۵ _____ شکست تحریم
- ۶۶ _____ مرحله هشتم: توطئه قتل رسول خدا ﷺ و هجرت به یثرب
- ۷۱ _____ درس ششم: هجرت به مدینه
- ۷۱ _____ وضع اجتماعی و ترکیب پیرامون یثرب

- ۷۲ _____ آشنایی مردم یثرب با دعوت اسلامی
- ۷۲ _____ بیعت اول و دوم در عقبه اولی
- ۷۴ _____ هجرت رسول خدا ﷺ
- ۷۵ _____ ورود پیامبر ﷺ به دهکده فُبا
- ۷۶ _____ ورود پیامبر اکرم ﷺ به همراه امیر المؤمنین علیؑ به مدینه
- ۷۷ _____ استقرار رسول خدا ﷺ در مدینه
- ۷۸ _____ اقدامات مهم رسول خدا ﷺ در سال اول هجرت
- ۷۸ _____ ۱. بنای مسجدالنبی
- ۷۸ _____ ۲. تشریح اذان و اقامه
- ۷۹ _____ ۳. پیمان همزیستی میان مردم مدینه
- ۸۰ _____ ۴. پیمان برادری مسلمانان (عقد مؤاخات)
- ۸۳ _____ درس هفتم: سال‌های اول هجرت
- ۸۳ _____ آغاز دشمنی‌ها با اسلام و دعوت اسلامی در مدینه
- ۸۴ _____ قریش و مشرکان بادیه
- ۸۴ _____ یهود
- ۸۵ _____ منافقان
- ۸۷ _____ تغییر قبله
- ۸۸ _____ غزوه بدر
- ۸۸ _____ خروج مسلمانان از مدینه
- ۸۹ _____ استقرار مسلمانان در بدر
- ۹۰ _____ استقرار سپاه قریش در بدر
- ۹۰ _____ آغاز نبرد
- ۹۱ _____ بازتاب جنگ بدر میان مردم مکه
- ۹۲ _____ ازدواج امیر المؤمنین علیؑ و حضرت فاطمه زهراؑ
- ۹۲ _____ میلاد باسعادت حضرت امام حسن مجتبیٰ علیؑ

- درس هشتم: شدت گرفتن دشمنی‌های قریش و یهود ۹۵
- غزوه اُحد ۹۵
- انگیزه‌های قریش از برپایی پیکار اُحد ۹۶
۱. گرفتن انتقام کشتگان بدر، که از سران و اشراف برجسته قریش بودند ۹۶
۲. اعاده حیثیت ازدست‌رفته قریش ۹۶
۳. باز کردن راه مهم تجارتنی شمال ۹۶
۴. کشتن رسول خدا ﷺ و نابودی کامل اسلام ۹۷
- لشکر قریش و امکانات آن ۹۷
- واکنش رسول الله ﷺ ۹۷
- کارشکنی منافقین ۹۸
- پیکار اُحد و فرجام آن ۹۸
- پیامدهای جنگ اُحد برای مسلمانان و مشرکان ۱۰۱
- علل شکست مسلمانان ۱۰۲
- غزوه حمراء الأسد ۱۰۲
- غزوه بنی‌نضیر ۱۰۳
- غزوه بدر الوعد (بدر الموعد) ۱۰۴
- ولادت امام حسین علیه السلام ۱۰۴
- رحلت فاطمه بنت اسد ۱۰۴
- تحریم شراب و قمار ۱۰۵
- حوادث و وقایع مهم سال پنجم هجرت ۱۰۵
- غزوه خندق (احزاب) ۱۰۵
- علل و عوامل پیروزی مسلمانان و ناکامی احزاب ۱۰۶
- غزوه بنی‌قریظه ۱۰۸
- درس نهم: تبدیل دشمنی‌ها به صلح ۱۱۱
- صلح حدیبیه ۱۱۱

- ۱۱۳ _____ تمایل قریش به صلح
- ۱۱۴ _____ اهمیت صلح حدیبیه
- ۱۱۵ _____ دعوت سران و پادشاهان ممالک اطراف به اسلام
- ۱۱۵ _____ حوادث و وقایع مهم سال هفتم هجرت
- ۱۱۵ _____ غزوه خیبر
- ۱۱۶ _____ فتح قلعه بزرگ خیبر
- ۱۱۸ _____ سرنوشت یهودیان خیبر
- ۱۱۸ _____ بازگشت آخرین گروه مهاجران از حبشه
- ۱۱۹ _____ صلح فدک
- ۱۲۱ _____ درس دهم: کسب فتوحات و گسترش اسلام
- ۱۲۱ _____ غزوه فتح مکه
- ۱۲۲ _____ قدرت‌نمایی سپاه اسلام
- ۱۲۴ _____ ورود سپاه اسلام به مکه
- ۱۲۵ _____ غزوه حُنَین (هُوزَین)
- ۱۲۷ _____ غزوه تبوک
- ۱۲۹ _____ خیانت اصحاب عَقَبَه
- ۱۳۰ _____ انهدام مسجد ضرار
- ۱۳۳ _____ درس یازدهم: ادامه فتوحات و معرفی مناسک عبودیت و ولایت
- ۱۳۳ _____ مباحله رسول خدا ﷺ با مسیحیان نَجْران
- ۱۳۵ _____ تبلیغ اسلام در یمن توسط امیر المؤمنین، علی ع
- ۱۳۵ _____ حجة الوداع
- ۱۳۶ _____ انجام مناسک
- ۱۳۶ _____ طواف و نماز
- ۱۳۷ _____ سعی
- ۱۳۷ _____ حرکت به منا و عرفات

- ۱۳۸ ..... وقوف در مشعر
- ۱۳۸ ..... رمی جمرات
- ۱۳۸ ..... قربانی
- ۱۳۹ ..... واقعه غدیر خم
- ۱۳۹ ..... نزول آیه تبلیغ
- ۱۳۹ ..... ایراد خطبه
- ۱۴۰ ..... نزول آیه اکمال
- ۱۴۰ ..... تبریک به امام علی ع
- ۱۴۱ ..... تعداد حاضران
- ۱۴۱ ..... راویان غدیر
- ۱۴۲ ..... آیات نازل در باره غدیر
- ۱۴۵ ..... درس دوازدهم: ارتحال پیامبر اسلام ص و شروع انحرافات بزرگ
- ۱۴۶ ..... ارتحال رسول اکرم ص
- ۱۴۶ ..... اعزام سپاه به فرماندهی اسامه
- ۱۴۷ ..... تخلف از سپاه اسامه و امامت ناتمام ابوبکر در مسجد
- ۱۴۸ ..... آخرین نوشته پیامبر
- ۱۴۹ ..... جان سپاری پیامبر اکرم ص
- ۱۴۹ ..... انکار رحلت پیامبر ص توسط عمر بن خطاب
- ۱۵۰ ..... سقیفه بنی ساعده
- ۱۵۱ ..... استدلال‌های انصار و مهاجران برای تعیین خلیفه
- ۱۵۳ ..... علل انتخاب ابوبکر در سقیفه
- ۱۵۳ ..... ۱. رقابت‌های طایفه‌ای بین مهاجرین
- ۱۵۳ ..... ۲. دشمنی اوس و خزرج
- ۱۵۳ ..... ۳. اشتغال امیر المؤمنین ع و بنی هاشم به تجهیز رسول اکرم ص
- ۱۵۴ ..... ۴. سستی عقیده عموم صحابه

- ۱۵۴ _____ ۵. ترک حق در سختی‌ها توسط صحابه
- ۱۵۴ _____ ۶. کمین منافقان و نقشه‌های شوم آنان
- ۱۵۴ _____ گسترش بیعت در مدینه
- ۱۵۵ _____ شروع تحریف معارف اسلامی و تاریخ نبوی
- ۱۵۵ _____ منابع صحیح و روش تحقیق تاریخ نبوی
- ۱۵۹ _____ منابع

مقدمه

طبق نگاه قرآن کریم، جامعه انسانی مانند موجود زنده‌ای است که به سوی کسب تجربه از گذشته و اقوام گذشته و حرکت به سوی تکامل و پختگی کامل است و تاریخ مانند ذاکره جامعه انسانی است که باید در مسیر تجربه‌اندوزی جوامع بشری، نقش کلیدی را ایفا کند. نقل تاریخ پادشاهان و سلسله حاکمان و تبلیغ و بازگویی آن، فقط به حافظه تاریخی دیکتاتورها و حاکمان برای چیرگی و اعمال حاکمیت خود بر جوامع انسانی کمک خواهد کرد؛ اما نقل تاریخ رسولان و هادیان الهی و تاریخ اقوام و ملت‌ها و بازگویی و تحلیل آن، به گسترش دین و هدایت الهی و تجربه‌افزایی ملت‌ها یاری خواهد رساند. گفتنی است که این نوع نگاه به تاریخ را از قرآن کریم یاد گرفته‌ایم. بنابراین، نفس انتخاب زاویه دید به تاریخ - پادشاه‌محور یا رسول و هادی و ملت‌محور - ازسویی، و انتخاب وقایع خاص از میان وقایع نامحدود تاریخی ازسوی دیگر، سیاست و تحلیل خاصی را دنبال می‌کند و علاوه بر این که از بار تحلیل‌های مستقیم می‌کاهد، از تأثیر و نفوذ بیشتری هم برخوردار خواهد بود. بنابراین، در نقل تاریخ و ذاکره انسانی، باید کوشید بر وقایع مهم، اثرگذار و کاربردی تأکید کرد و از وقایع غیر مهم، که کمکی به تعالی هادیان و ملت‌ها نخواهد کرد، دوری جست. در این متن، سعی شده است در کنار حفظ شکل کلی کتاب‌های موجود در زمینه تاریخ صدر اسلام، از روش مذکور تبعیت شود تا بیشترین استفاده از متن به دست آید.

ناگفته نماند که علاوه بر آنچه گفته شد، مطالعه تاریخ اسلام، به ویژه تاریخ صدر اسلام، که زمان نزول و شکل گیری قرآن و معارف اسلامی بود، در درک معارف مختلف عقیدتی، فقهی و اخلاقی و غیره نقش مستقیم ایفا می کند.

در این درس نامه، کوشیده ایم با توجه به اهمیت بالای تاریخ، به ویژه تاریخ صدر اسلام، با دقت و حساسیت زیاد مطالب تاریخی را از منابع و درس نامه های مشابه استخراج کنیم و مطالب درس ها نیز را در قالب دوازده درس و متنی که متناسب ویژگی های مؤسسه کوتاه مدت الحکمه باشد، تنظیم سازیم.

در این درس نامه از کتاب های متعدد حوزوی و دانشگاهی، به ویژه از کتاب تاریخ عصر بعثت، تألیف محمد حسین رجبی و کتاب سیره پیامبر اعظم ﷺ تألیف حجت الاسلام دکتر محرمی استفاده فراوان شده است.